

STADSUNIVERSITEIT/ STADSACADEMIE

In oktober opende 'Stad en Universiteit', een tentoonstelling in het Stedsmuseum Gent (STAM). Hoewel de tentoonstelling plaatsvindt tijdens de festiviteiten naar aanleiding van de 200e verjaardag van de Gentse Universiteit vertelt ze niet louter het verhaal van de UGent. In plaats daarvan wordt gekozen om de wisselwerking tussen een universiteit en haar stedelijke context voor het voetlicht te brengen. Meer zelfs, door de oprichting van de stadsacademie wil de tentoonstelling onderzoeken hoe nieuwe dynamieken naar een duurzamere stad en universiteit kunnen ontstaan. AGORA sprak met Michiel Dehaene, hoofddocent stedenbouw aan de UGent, die meewerkte aan de tentoonstelling.

Van burgerlijke machine...

Dehaene legt uit hoe het opzetten van de tentoonstelling voor hem past in een langer traject. Enerzijds waren er al eerdere succesvolle samenwerkingen met het STAM. Anderzijds vloeit 'Stad en Universiteit' voort uit onderzoek opgezet door Pieter Uyttenhove en hem waarin de betekenis van de stad voor de universiteit en omgekeerd centraal staat. "Dat is misschien wel activistisch, in die zin dat wij vinden dat de unief [universiteit] hier te weinig mee doet". De koppeling met STAM en de samenwerking met Gita Deneckere, Fien Danniau en Christoph Verbruggen van de vakgroep Publieksgeschiedenis, die het historisch luik van de tentoonstelling verzorgden, kristalliseerde zich uiteindelijk in de expo.

AGORA: "Als stedenbouwkundige naar de universiteit kijken lijkt op het eerste zicht misschien niet zo logisch. Op welke manier raken de stad en de universiteit elkaar?"

Dehaene: "Ik weet niet of dat weinig logisch is. Er is zeker een meer historisch luik bij betrokken, maar daarnaast is de

stedenbouwkundige lens zeker relevant. Het is zo dat de UGent bij het begin een heuse stadsuniversiteit was; de oprichting was een deal tussen de Verenigde Nederlanden en de steden die zich op dat moment kandideerden om die universiteit te krijgen. De universiteit was dus één van de instellingen van de natiestaat die zich aan de vooravond van de industrialisering verankerde in de stad. De Rijksuniversiteit leverde de burgerlijke elite voor die natiestaat, die tegelijk ook tot de stedelijke elite behoorde. De stadsbouwmeesters, die Gent heruitvonden als neoklassieke burgerlijke stad, tekenden de universiteitsgebouwen en werkten ook aan die universiteit."

Dat is onder meer te zien in het *Institut des sciences* dat toen opgericht werd en zowel wetenschapsmuseum als ingenieursschool was. Ook het Bijlokehospitaal van de stad was toen zeer nauw verbonden met de faculteit geneeskunde, die op dat moment nog geen eigen ziekenhuis had. "De universiteit is heel centraal gegroeid. Ze maakte deel uit van de verburgerlijking van de stad, een project om aan de snelgroeijende textielstad een

waardige vorm te geven. De universiteit was één van de plekken waar de burgerlijke elite zich rond verzamelde."

AGORA: "Zie je diezelfde wisselwerking tussen stad en universiteit ook vandaag nog? Is er nog sprake van een zeker symbiose?"

Dehaene: "Ik denk dat de organische manier waarop dat historisch zat compleet weg is. Ook binnen de eigen logistieke organisatie is dat niet langer zo. Vroeger belde men de professor mobiliteit als men aan een nieuw verkeersplan bezig was? Dat zit niet langer in een soort evidente relatie waarbij men de professoren als partners beschouwt van een collectief project. Dat heeft te maken met twee dingen. Allereerst een verschil in schaal. In de 19e eeuw kon je alle profen bij naam noemen; ze kenden elkaar allemaal. Ten tweede heeft het te maken met een idee van wat in de 19e eeuw de 'publieke intellectueel' was: een soort van allesdeskundige die automatisch een stem en autoriteit heeft. Dat is niet de rol waarin je vandaag als staf in de universiteit functioneert. Je wordt niet gevraagd om veel tijd te spenderen in de publieke ruimte. Als er brandende maatschappelijke kwesties zijn, waar zijn die universitaires dan? Die zijn onderzoeksaanvragen aan het schrijven en aan het publiceren. Ze zijn op een heel andere manier ingeschreven in het brede maatschappelijk debat, zowel op stadsniveau als op maatschappelijk niveau."

De rol van de universiteit is dus veranderd, maar ook de stad zelf. Dehaene stelt dat de universiteit daarom op zoek moet naar een nieuwe, meer horizontale, rol voor de academicus "in plaats van te denken dat je een lichtend voorbeeld bent waar de maatschappij op ligt te wachten". De stad heeft de universiteit immers niet meer zo sterk nodig; ze heeft een hoop eigen deskundigheid.

... tot zoeken naar afhankelijkheid

AGORA: "Werken beide partijen vandaag te vaak naast elkaar? De universiteit heeft bijvoorbeeld een eigen mobiliteitsplan en wordt in veel opzichten gerund als een stad op zich."

Dehaene: "Inderdaad. Dat hebben wij ook heel centraal willen zetten in de expo. Eén lezing van 'de stad' in de titel van de expo staat synoniem voor 'samenleving', terwijl een andere lezing bestaat uit het ondertussen zeer omvangrijk geworden patrimonium van de universiteit en de uitdagingen die dit stelt. Vanuit dit laatste verstedelijkingsperspectief hebben we willen aantonen dat de universiteit in een scenario terechtgekomen is

Michiel Dehaene (michiel.dehaene@ugent.be) is hoofddocent stedenbouw aan de Vakgroep Architectuur en Stedenbouw van de Universiteit Gent. Hij werkte mee aan de tentoonstelling 'Stad en Architectuur' van het Stadsmuseum Gent. Tijdens deze tentoonstelling vindt onder meer de oprichting plaats van de stadsacademie.

waarin interafhankelijkheid centraler dient te staan. Stedelijkheid betekent immers het collectief organiseren van een samenleving die stoelt op afhankelijkheid. Alleen op die manier kunnen op collectieve wijze de vruchten ervan geplukt worden. Dat is vandaag te weinig het geval. Het is dus inderdaad zo dat we in een soort parallelle organisatie zitten: eigen milieuplan, afvalplan, mobiliteitsplan, enz. We zijn op een kritisch punt beland. Veel van de kansen en stappen die moeten genomen worden moeten nog op een veel radicalere manier met die interafhankelijkheid kunnen omgaan. Radicaler in de zin dat je naar buiten moet durven kijken als instelling en de omgeving waarin je functioneert in die visie structureel moet meenemen. Dat zit niet echt in het DNA van de instelling universiteit."

Studenten moeten kunnen omgaan met complexiteit en onzekerheid

AGORA: "Is de universiteit te protectionistisch wat haar patrimonium betreft?"

Dehaene: "De institutionele logica van de universiteit is inderdaad te territoriaal. Ik wil hiermee geen mei '68 retoriek opzetten waarin de instelling geen legitimiteit meer heeft. Nee het gaat bij mij om een deel van de sleutels van wat je als instelling wil realiseren. Een deel van die sleutels ligt niet bij de eigen instelling. Er moet brede coproductie met de stad plaatsvinden die verder reikt dan een gedeeld logistiek platform. De universiteit zou eindeloos meer kunnen doen met wat in Gent allemaal samenkomt aan initiatieven en activiteiten. Aan de stadskant zijn er behoorlijk veel partners die daar goesting in hebben terwijl de universiteit het ongelofelijk moeilijk heeft om daar op een ontspannen manier mee om te gaan."

Dehaene ziet veel mogelijkheden bij het co-beheer van gezamenlijke ruimtes met stedelijke partners. Er zijn namelijk heel wat plekken waarvan de universiteit niet goed weet hoe ze te beheren. Deze ruimtes opentrekken en publiek domein maken in nauwe interactie met de stad is voor Dehaene een zeer logische stap. "Het gaat hierbij niet puur om infrastructuur, maar vooral om de socialisering van die ruimtes en de meerwaarde die ze creëren voor de ruimere stedelijke context."

Verstedelijken is afhankelijk worden

Duurzaam onderwijs

AGORA: "Is het om die mogelijkheden verder te verkennen dat tijdens de expo een stadsacademie wordt opgericht?"

Dehaene: "De stadsacademie is ons koekoeksei in de tentoonstelling. Deze volgt niet één uit de expo, maar is een opportuniteit die tijdens de voorbereiding van de expo momentum kreeg."

Dehaene legt uit hoe het duurzaamheidsnetwerk UGENT Transitie ontstaan is uit de klimaatarena van de stad waar veel academici aan meewerkten. Daaruit groeide het idee om de transitie methodiek over te nemen en toe te passen op de eigen instelling. Deze community bestond uit een groep mensen met heel verschillende achtergronden, waarbij collectief nagedacht werd over hoe een deel van de maatschappelijke ambities naar de context van de universiteit kon worden vertaald, heel expliciet

vanuit de ambitie van een 'duurzame universiteit'. Centraal hierbij stond de vraag hoe je een instelling kan laten denken. "Een beetje zoals *How to think like a state* van Bruno Latour. Hoe kan een organisatie ook intelligent zijn, ervan uitgaand dat dat niet zo is?"

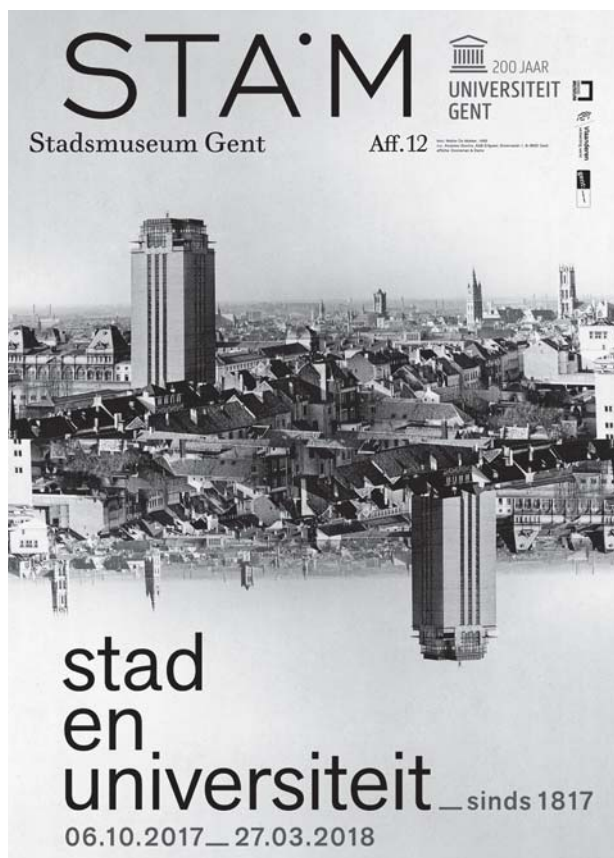
"Het gaat hierbij echt om de kerntaken van de universiteit, en dus niet louter om de aankoop van Max Havelaar koffie. Dat is too easy. De eigenheid van de universiteit is: hoe betrek je dat op onderwijs en onderzoek? Dat is echt geen simpele vraag, en is bovendien een zoektocht die altijd in overlap ligt met de stad. Het was voor ons heel duidelijk dat de doelstellingen daar zeer parallel liepen."

Volgens Dehaene ligt hier een groot onbenut potentieel. "Vanuit beide partners is er een gedeeld verlangen om een langer gesprek te voeren en over langetermijnagenda's te durven nadenken. De reden waarom dit vandaag niet van de grond komt ligt voor een stuk bij de huidige logica van wetenschapsvoering: contractonderzoek en de kaart van de consultancy trekken. Ik ben er niet van overtuigd dat we die kant op moeten."

"De kern waarop wij als stadsacademie willen werken is academisch onderzoek in het licht van 'wicked problems', en dus: omgaan met complexiteit en onzekerheid. Omgaan met het feit dat wij het antwoord niet hebben. *How to teach the problem rather than the solution* dus. Hoe voed je jonge mensen op in het 'kennen' van een probleem? Dat is de uitdaging waar we vandaag maatschappelijk in zitten."

AGORA: "Hoe wil je dat soort 'wicked problems' concreet aanpakken in de Stadsacademie?"

Dehaene: "Dat kan niet zonder transdisciplinaire aanpak. Dat wil zeggen, niet enkel vanuit meerdere disciplines, maar ook betrokken op kennisreservoirs die zich buiten de universiteit, in de samenleving bevinden. Als je met complexiteit wil omgaan moet je uitstappen uit het model van experts die de samenleving vertellen wat er moet gebeuren. We zitten echt in een andere situatie, met grote maatschappelijke uitdagingen waarop de universiteit het antwoord niet weet, en de stad ook niet. Kennis is in heel verschillende vormen in de samenleving aanwezig. Je moet een manier vinden om die kennis te verzamelen. We moeten leren collectief leren en experimenteren."

De academicus is niet langer bij voorbaat ook publiek intellectueel

"De universiteit leidt mensen vandaag onvoldoende op om transdisciplinair te functioneren. Actieonderzoek is nodig, in overlap met de samenleving." Dehaene verwijst hierbij naar de methodiek van *Living Labs*, maar stelt zich hardop de vraag waar het universitaire *Living Lab* zich bevindt. "Universiteiten zijn niet even spitant bezig met onderwijsvernieuwing als met onderzoeksvernieuwing." De stadsacademie wil daarin een experiment zijn. Zo wijst Dehaene bijvoorbeeld op het onaangeboord potentieel dat ligt bij de masterproeven. "Hier willen we echt een meer interdisciplinaire slag maken, en we willen daar ook letterlijk een plek voor. Hoe kunnen we langere trajecten bouwen met meerdere partners waarbij genoeg tijd is om daar in lange sessies aan te werken? We denken hierbij aan een termijn van drie à vier jaar waarin in samenwerking met de stad een aantal thema's op tafel gelegd worden die concreet genoeg zijn om zich tot de praktische besognes van beleidsmakers te richten maar die voorbij de *quick wins* gaan!" Verder is in algemene zin meer *student-led learning* nodig. "En het moet dringend serieuzer genomen worden. Studenten niet als studenten aan kwesties laten werken maar in settings waarin hun werk wordt omkaderd en ondersteund. Studenten mogen tegelijk niet zomaar in het diepe gegooid worden; er moet een zwmband klaarliggen. Dat is voor mij de inzet. Dat alle betrokken partijen aan hun engagement in de stadsacademie iets kunnen hebben en dat er een gevoel ontstaat dat wat we doen *for real* is."

Meer info over de tentoonstelling en de stadsacademie is te vinden op de websites van het STAM, (www.stam.be) en op www.destadsacademie.be

Freke Caset (freke.caset@ugent.be) is als doctoraatsonderzoeker verbonden aan de Universiteit Gent en Vrije Universiteit Brussel en is redacteur bij AGORA Magazine.

Dieter Bruggeman (dieter.bruggeman@ugent.be) is als doctoraatsonderzoeker verbonden aan de Universiteit Gent en is redacteur bij AGORA Magazine.